

A szép könyves ember – Schöck Gyula köszöntése

Rózsa Dávid
director@oszk.hu
MNMKK Országos Széchényi Könyvtár
főigazgató

Egyszer van, hol nem van – Tolnában és Baranyában, Szekszárdon, Bonyhád, Pécsen, a nemzeti könyvtárban a budai Várhegyen, a Nemzetstratégiai Kutatóintézetben, a székely havasokban, a dublini Trinity College könyvtárban, az ország legkülönbözőbb pontjain fellelhető nyomdaüzemekben és könyvkötő műhelyekben, a Gödöllői Királyi Kastélyban, majd' négy évtized szép könyveiben ott lakozik Schöck Gyula.

Schöck Gyula kedves jó barátom, bár öt évvel ezelőtt, amikor a *Kálmán-csehi-breviárium* nemzeti könyvtárban őrzött példányát – a restaurálás múlhatatlan szükségességének okán – nem tudtuk azonnal rendelkezésére bocsátani készülő sorozata számára, az alkotó szenvedéllyel bőséggel fűtött, ám kapacitásait a hivatal fontoskodó bürokráciája által korlátozva érző mester maga sem gondolhatta, hogy egy napon majd éppen az akadémikus főigazgatót kéri fel életmű-kiállításának megnyitására. Kultúrhistoriai faktum, hogy könyvtárigazgató térde úgy még nem remegett az első személyes találkozás előtt egy alapvetően jámbor lelkű, de a szent szakmai hevülettől hajtott könyvművésszel, mint az enyém azokban a fájdalmas, gyűjteménymegőrzési döntésekkel terhes napokban. Hiába, a könyvművésznél csak a restaurátor igazsága igazabb.

1. ábra: Rózsa Dávid, az MNMKK OSZK főigazgatója a *Hasonmástól a fakszimiléig* című kiállítás megnyitóján a Gödöllői Királyi Kastély dísztermében (fotó: Tatár Attila)

Cite as / Így hivatkozd: Rózsa, D. (2025)
A szép könyves ember – Schöck Gyula
köszöntése, Central European Library
and Information Science Review
(CELISR), 2(1), p. 126–128.

„A korábbi években, amíg Latiumban éltem, és megtapasztaltam, mily nagy hasznára és díszére válnak az emberi nemnek azok a férfiak, akik kitűnve nagy tehetségükkel, istenes szorgalmukat könyvek nyomtatására fordítják, elhatároztam, hogy erőmhöz mérten magam is jártasságot szerzek ebben az oly nemes

és kiváló foglalkozásban, azzal a céllal, hogy ha végül valami eredményt érhetnek el benne, azt ne csupán a magam, hanem a többi halandó hasznára is fordítsam.” A német származású, Rómából Budára érkezett Hess András e vallomásával kezdődik Magyarországon a könyvnyomtatás története, egyszersmind a nyomtatott szép könyvek sora, ötödikként-hatodikként Európában, 1473-ban. Kései utóda ötszázötven esztendő múlva éppen e XV. századi, mára tíz példányban fennmaradt remekműből átörökölt XXI. századi remekművel koronázta meg addigi pályafutását: a *Budai krónika* faksimile kiadása egyszerre lett szakmai és közönségsiker; elnyerte a Fitz József-könyvdíjat és a Best Print Hungary verseny különdíját, s ötszázötven példánya mára szinte az utolsó szálig elfogyott.

2. ábra: Schöck Gyula és felesége a kiállításmegnyitón (fotó: Tatár Attila)

E kötet méltó foglalata Schöck Gyula kikezdzhetetlen mesterségbeli tudásának, a tudományos felkészültséggel és az eredeti mű iránti alázattal ötvözött fölényes anyagismeretnek. Ez utóbbi ma éppoly nélkülözhetetlen szempont, mint Kosztolányi korában, aki a szedőteremről szólva még „légnyomással működő, vízzel hűtött monotypekről” és „szűrkeezüst hullámokkal sustorgó, bugyborékoló bányaolomról” írt a nyomdászról szóló tárcájában. Nincs ember Magyarországon, aki Schöck Gyulánál jobban ismerné az egyes papírfajták vastagságát, textúráját, tapintását, a hónapokig tartó digitális utómunka, a korábban elképzelhetetlen minőségű aranynyomás, a hagyományos és az újrabőr kötések, a nyomdai rács-sűrűség jelenleg elérhető maximumának vagy akár a nyomdagépek színhelyes beállításának titkait – s nincs, aki jobban tudná, hogy mindezek jóval többet jelentenek az illúziókeltés kellékeinél. A modern kor legfontosabb faksimiléi – így a 2023-as krónika is – nemcsak eredetijük formai jegyeit hordozzák, hanem annak szellemét is, és a mives kísérszövegekkel, online tartalmakkal kiegészítve garantálják a könyvkultúra csúcsteljesítményeinek továbbörökítését az újabb és újabb generációk számára.

„A művészet nem tűri a sokat, mert az szétrepeszti korlátjait, és megsemmisíti a szépet. A művészet inkább a keveset szereti, hogy azzal sokat fejezzen ki” – írja Kosztolányi egy másik hírlapcikkében a szépről. Schöck Gyula igazi művész, aki sohasem *túl sok*, akkor sem, amikor fehér kecskebőrrel, aranyozott rézveretekkel és féldrágakövekkel dolgozik az egyházfőnek szánt protokollajándékon – mindig *éppen annyi*, amennyi kell.

Mondhatnám, hogy a mai megnyitó előtt igen egyszerű volt áttekintennem az életművet, hiszen a nemzeti könyvtár raktáraiból annak – *szinte* – összes darabját kikérhettem és átforgathattam. A valóság azonban az, hogy lenyűgöző, egyszersmind letaglózó élményt jelentett egy tömegben látni a magyar művelődéstörténet kéziratos és nyomtatott könyvkincseinek tömegét a Kálmáncsehi-féle liturgikus kódexektől (köztük a Szép Magyar Könyv versenyen köztársasági elnöki különdíjban részesített imakönyvvel) és az 1499-es Pécsi Missalénak a Pro Typographia verseny aranyérmével kitüntetett fakszimiléjétől a Janus Pannonius 1518-as verseskötetét és a XVI–XVII. századi erdélyi kéziratosokat megőrkítő könyveken, a 2019-es csíksomlyói miséjén Ferenc pápa által használt, mindössze öt példányban elkészített *Erdélyi evangeliariumon* és az ökumenikus Miatyánk-értelmezéseket tartalmazó gyűjteményen át a Corvina könyvtár ékességeként – nem eléggé – ismert *Philostratus-kódexig*. S én balga arra is csak nemrég jöttem rá, hogy Schöck Gyula könyveit valójában gimnazistakorom óta forgatom, hiszen neki köszönhető, hogy az 1998-ban indult *Révai új lexikona* tizenkilenc kötetét máig jó érzés kézbe venni.

3. ábra: Kiállításrészlet (fotó: Tatár Attila)

„Elkészült Budán az Úrnak 1473. évében pünkösdi vigíliáján, Hess András által” – így szól hozzánk az első budai nyomdászmaster krónikája, az első nyomtatott szép magyar könyv utolsó mondatában. Szellemi örökösei, az elmúlt fél évezred igazi nagyjainak sorában ma Schöck Gyulát ünnepeljük. Adja az ég, hogy „nagy tehetségével, istenes szorgalmával” még legalább annyi szép magyar könyvet állítson elő, mint amennyit e mostani tárlaton láthatunk. A műhelyben már készül az első összefüggő magyar szövegemléket tartalmazó *Pray-kódex* és leggazdagabban illusztrált krónikánk, a *Képes krónika* három-három kötetes kritikai kiadása, valamint a középkori zsidó kéziratosság egyik legbecsesebb tanúja, a *Kauffmann-haggáda* fakszimiléje.

Éljen és alkosson sokáig Schöck Gyula, éljen és virágozzon tovább a könyvkultúra, éljen sokáig sokak szívében ez a kiállítás, amelyet ezennel meghatottan és örömmel megnyitok.

(Elhangzott Schöck Gyula Hasonmástól a fakszimiléig című kiállításának megnyitóján a Gödöllői Királyi Kastély dísztermében 2025. március 1-jén.)